

ACC. NR M. 12499:1-11.

Landskap: Skåne Upptecknare: Herman Nilsson, Hälsö
Härad: V. Gönne Berättare: " " "
Socken: Stoby Berättarens yrke: f. d. jäms. tj. man
Uppteckningsår: 1952 Född år 1877 i Hälsö

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Möbelmåleri. s. 1-11.
(tecken. a sid. 11.)

LUF 89.

Luf 89

1

Möbelmåleri

Bondessons gård i Ballingsstors by, Stoby socken. Gården har varit i samma släkt och gått i arv i över 300 år. Den ärvdes i rätt medföljande led från far till son. Bonden Anders- och Anders Bondesson Anders Bondesson var den siste av den manliga släkten, han dog på 1930 talet, men en systersdotter ärvde gården, och hade den till sin död till 1949 då hon dog 8 års gammal. En bondson från Örtorp Hälsjö socken var dräng där under Bondessons tid, och stannade där hos Fröken Augusta Peterssons ägo. Tid, och för gods arbete och värd av gården ärvde han gården, och ryckte upp den från det gamla stenträta skicket som det var när han tog fatt i skötset av gården. Gården har haft en stormig tid i historien, det är en sak som är säkert, på 1800 talet brann gården två gånger. En stormdag 1843 kom elden lös, och Bondegården jämte fyra andra gårdar brann fullständigt ned. Så gott som ingenting kunde räddas och då gården inte var försäkrad. Men det en kända förlust. Men allt redde upp sig och efter en tid var gården åter uppförd. År 1882 kom den röde

kaminen ^{och} för igen då var det ett järn-ogslåg, som intände en
 granngård, och kastade elden över till Bondegården. Men Anders
 Bondesson lät utföra de byggnader som ännu står kvar:
 Där är mycket dyrgripar, allen mycket har fästörts vid eldsvådor,
 men än finns många vackra saker kvar. Gamla Perus, och mat-
 skrin av trä ^{måstade} av ålder och flitigt omvårdats. En vacker
 vitmålad golvklocka från 1700-talet, och signesad av "sjöförsaren"
 och bägare av silver och skedar av samma mineral, som gått i
 släktens ägo sedan gamla tider. En mätt seksetår med namnet
 Bonde Bondesson på klappen ges en fläkt av verkligt konst-
 hantverk, det är ett stort boingehus på två våningar, och här
 får man se, och får påminnelser om den gamla bondeskultur,
 som vi tyvärr ser är på väg att dö ut, men betydligt mycket
 för vårt lands kulturella liv! I de äldre bondgårdarna
 var det sparsamt med rummen, där var storstugan rummets
 största var tvärs om huset, och intill den var ett mindre rum
 benämnd "lilla stua", och i den andra änden intill köket var en
 kammare, var badkammare, och mjölkfrysarings rum.

En gård som här bestäms, var belägen i byn Perkelstorp i Stoby
socknen gårdens var beringbyggd med fästas mot landsvägen.
Storstugan hade haft ryggåslöv men togs med någon gång på 1890
talet, ägaren då hette Per Nilsson efter honom fick äldste sonen
Nils Persson gården, och nu har hans äldste son gården men
han lev med det gamla böningshuset och byggde ett nytt bönings-
hus. Men i den här nämnda gården virkelbyggnader var ett
stosse rum som färråds hus, Nils Persson omtalade, att hans
fäder som trovt gården under Svenskt Daniska kriget hade
inkvarterat danska krigsfolk i nämnda gårdens virkel-
byggnader, och där var grövre möbler som de tillverkade och var
där in i hans tid, och de led inte något obehag av dem utan de
sagt, "Det är av vårens folk". Möblerna i denna ^(inbrukade) gård ^{var} så många
I Storstugans vägg mellan förstugadörren och "lilla stue dörren"
stod den högresta "delaklockan" med "jungfrufodrat" och mot
väggen från förstugadörren till väggen mot gården var en
bänk, den benämndes i gamla tider för "stäckallsbänken" eller
tiggarebänken, det var en omålad träbänk

Utmed väggen vid gärdssidan vid stugans två fönster vid väggen var i stugan längbaset med bänkar till tvärväggen mot köket, vid bordet placerades folket båda sidor om bordet, vid köksväggen satt far och mor och vid väggen satt äldste sonen närmast fadern och sonen intill; äldst och sedan drängen andra sidan mitt mot mörmannen, satt dottrarna och tjänstefinnan och ned vid braständlan satt vaktesprofven, intill köksdärren i stugan var den utskjutande kakelugnen av järn en stor utdragsång vid den väggen var far och mors residens, utmed väggen mot ^{skåpen} ~~håven~~ var ett skåp med två dörrar, försäring av jässtin och över på skåpet stod en spegel med spegeldåda och utmed samma vägg var en imperial sång med utstärning på sänggaveln, tillverkad av en järnkarare i Gulastorp i lilla stuan var ett större skåp grönmålade delar, dörrar och sidor, vitmålade kanter bring dörrarna, i halva skåpet var avleat till lädla; och i detta skåp försärades gårdens bandringar. I de flesta gamla gårdarna var en möbel som var ägarens ögonsten och det var den gamle "puljeten" på en och en halv meters höjd, möblerna varierade i storlek det var en med de största bred liggande bänk, två avlånge lidlar på nedre delen, mätte den smetta klappen lades ned.

madam om klaffen var två spjällor en vid var sida, som drogs ut och på
 dem vilade den nedlagda klaffen, och i detta skåp var en massa små
 lådor, vid sidan om mittenpartiet var en lucka som vid öppnades var ett
 förvarings ställe, och i detta var en liten lönslucka, med en sin rik dold
 fjäder, som ägaren hade kömmedem om öppnades och där i detta hade ägaren
 gömställe för sina dyrgripas, klaffen var ägarens skrivbord, där i
 gamla tider vid skrivning, att ett flatt lågt bräckhus togs ut av en låda
 och gäspennan kom fram och ett hakvit papper lades på pulpetklaffen,
 och där präntades med en skrivst, sedan togs ut en svarvad rund träaska
 med fin sand i och ströddes på skriften. De gamla pulpeterna
 gjorde många minnen de gäst i många städer led från far till som
 de gamla "pulpeterna" varo mesendels brum målade i mahogni eller i
 valmät färg, stunden var det ek till möteln och då var den betsad i
 trädes idergång, Skatte träan var många gånger dekorativt målade,
 i gamla tider var det i flästa fall fästernans gåvor, här i gäringe
 bygden var den mantiga ungdommen i flästa fall träbända, och
 så målades blommor och hjärtan på skatteträet, träet målades
 i grönt med vita och röda blommor, och de ilskades namn:

Klappträ. "Laskret" det var också en fästmannagåva, där var många av de
 varbetyg som var vältillverkade man kan gott säga konstnärligt arbetade,
 målade i olika, somliga grönmålade och vita blomgisländer och ett "hjärta"
 och ägarinnans namn såsom "J. J. D." = Johanna Persdotter, Eller
 Spinnrockar, som fästmannen pröpte av en rockasvarvare, de var
 målade gröna, blå, eller gula, målade med "guläck", på spinnrockes-
 bordet, var målat ägarinnans namn. såsom B. J. D. = Bengta Tibs.
 Datter. Här var dränge kistor: 1. 70 länka 70 cm breda höjd 70 cm.
 kullips lock och och inne i kistan var vid ena ändan en liten lada med
 lock fast vid kist gaveln, kallades "lådika", och inne på locket var de två
 betrakta kistebrev, motu olika, jag hade en svart etiketta med
 med kamrad järnbeslag, där var också kistepall som kistan stod på,
 inne i kistan var kiste lådika, på kistelockets inre sida var kiste-
 brev, ett brev illustration en väderkvam om gamla källringor
 som om målades till unga jungfrur, de rullade gamla skräppliga
 källringor i rulleböser, och de kommo fram från den andra sidan
 av kvamen ommalade, fram som unga jungfrur, dessa kistebrev
 6) var tryckta på ett tryckeri i Växjö 1830, denna kista var grönmålade

ACC. N:R M. 12499:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

med initialer M. S. P. årtal 1859, min dotter fick kistan, besatt i
Linnköping, lät hon måla om den, återstade av den gröna målningen,
och fick fram en mörkgrön färg, blomstermålning och årtal 1799.
Min äldsta dotter fick en kista men den var av fur, årtal 1830.
brunnmålad med vita blomstergirlander, och inuti var där kiste
"lådeka". Min son fick en kista den var av trämfur, och inne i kistan
en lådeka, men denna kista var av särskild slag, under den inre
botten var en låda under hela kistan, och på innersidan på locket
är ett kistebrev herrns bön "fader vår" i illustration, den var omålad
men jag lät en konstnär måla den i brun färg med blommor,
och girlander och årtal. Och en kaffert som min svor hade som "tjänste-
pige kaffert" längd 66 cm, höjd 35 cm bredd 45 grönmålad med svarta infa
i kanten målade ränder, och årtal 1869. var tillverkad av en smedare
i Bärninge "Lassa Brued". En gård i Långå Bästveda socken
den s. k. "Peckaregården", ägaren Per Vikken och hans systers
Pernilla, benämndes "Pär o Palla" dessa system hade värdat
sina gammalt ägda tillvaratagna ägodelar, dessa ägde ett par
särskild värdefulla stolar höga raka ryggstol, smidade utskär-

ringar, benen svängda och med utsträmda djurkor, de hade en
målare från Bäckingslöv, som målade och tapetserade hos dem, denne
målare hade en jordbruksfastighet i Bäckingslöv, och han var en samlare
av gammalt, den ena stolen köpte han av Per Nilsson, och målaren
målade upp den, och den är i gården ännu, hos en systerson till nämnde
målare Sven Frista var nämnde målares namn han ägde sitt förfäders-
hem Frista gård, den också kallad Lassa gård, Systersonen
Andersson äger gården han har en del gammalt efter sin morbror
Sven Frista. Hörnstapen var ett av de oumbärligaste möblerna som
var i varje bondhem, i bondstugan i vägghöjden stod hörnstapen
och mitt mot var det stora matbordet och ikring det voro träbränkar
placerade, hörnstapen var i tre avdelningar under delen var skåpet
med två dörrar och i den delen två hyllor, sedan var överdelen
ett öppet fält med ytterbelägg och plats till ljussken, och den del talenod
mässiga brännvinsflaskan, med "Cast den fjortondes marschiffer,"
och en davis "Strå min vän." På 1880 talet kom dränga-skåpet
i bruk, det var i en 2 1/2 alnars höjd, två avdelningar med skåpavägg
i mitten, den ene avdelningen var till att hänga kläder i, den andra

delen var ett par byxor och ett par lädor, och ett par lädors en under och en över, målade i brun färg, på dessa skäp var målat drängens namn, S. P. eller O. K. m. m., från att de gick från drängskötorna, så skaffade de drängskäpen, som var ju mera praktiska, och som lönen för större dräng, började tonen stiga så att de som ville spara på lönen började att mera kläda upp sig, och då var ju klädskäpen praktiska att hänga kläder i.

Denne omskrivne målaren i Ballingslöv Sven Friste var i målarkonsterna men om han var på orten eller var han lärde yrket är ej bekant, men på 1870 talet var han i Stockholm som utländ. målare, och arbetade där i några år i hemmet hade han två systrar och en bror, och som han hade system i Amerika och vid den tiden hade Ameriska febern börjat inträda, då reste den ena systern och brodern till Amerika, då fick Sven Friste resa från Stockholm och till hemmet i Ballingslöv, fadern levde och systern blev hans hushållerska, och som oron vid landtbruket. Fog han en manlig dräng i tjänst, och med åren satte han sig in i jordbrukets arbetets detaljer, men måleriets drev han i stor utsträckning, och han var ortens finaste

målare, han hade den stora stugan alldeles full av möbler, utom det arbete
han hade ute i byggnaden. Han var församlingens två målare Prosten
Geriov i Stoby, han målade fina mörka möbler, särskilt ett fint
arbete, en dalatrocka målad i svart med guldränder i sving utavlom,
och på fodralet, han var en fin dekoratör emastående i tak och vägg-
dekorationer, jag var bara pojke när jag såg honom skriva ut schabloner
som han talade om hur arbetet bedrevs dessa, han var ^(stäm till ut) färdig
och ^{stäm} klädd inom som utomhusmålare. Möbler var ett särskilt
problem i ådring och stämning, men en yrkes^{man} i den tiden
fick gå i en hård skola först under lärtid som var
1/2 år för en lärtid, och han var inte utlärd, sedan blev
praktiserandet. En yrkesstrunnig man var och så yrkesstätt,
färgerna och oljorna pressade mycket på neruerna, och därför var
en del målare lite flugia.

ACC. N:R M. 12499:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

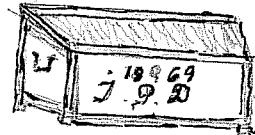
M. 12499:11

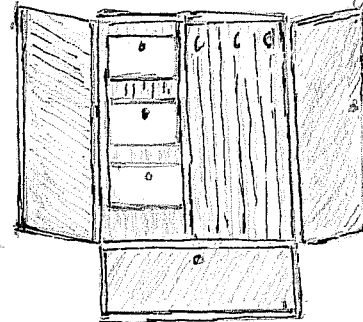
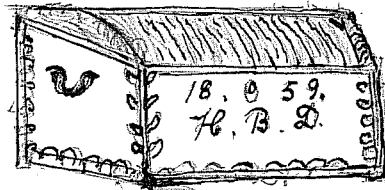
Pulpet

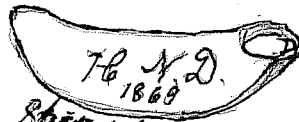
Flömsstap

Tjänste pige kuffert

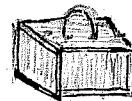
Dränga skåp

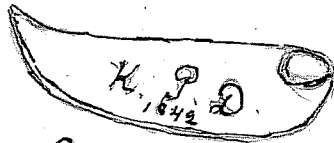
Skållan trä

Trälletorshel

Matstrim

Skålle trä

Lundens Universitets Arkiv